

Підчоса О.В.*

СВІТОВА НАФТОГАЗОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ: РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТНК

Нафта і газ є основними енергоресурсами сучасності, що забезпечують близько 50 відсотків загального кінцевого споживання енергії, і за прогнозами експертів будуть залишатися ними протягом найближчих 20-ти років [1].

Світова нафтогазова промисловість – базова складова енергетичного сектору світової економіки. Її поточний стан та майбутній розвиток залежать від багатьох факторів до яких слід віднести наступні: наявність розвіданих запасів та можливість доступу до них; загальний стан розвитку технологій (пошуку, видобутку, транспортування, зберігання та споживання); поведінка основних акторів галузі. Останній фактор потребує до себе особливої уваги, з урахуванням першочергово впливу на попередні фактори та на динаміку розвитку індустрії в цілому.

Специфіка алокації покладів вуглеводнів та зростання попиту на продукти їх переробки зумовила стрімкий процес транснаціоналізації виробничої та збутової діяльності компаній в кінці XIX – на початку XX ст. Такі компанії існували у формі концернів і стали по суті прообразом сучасних нафтогазових транснаціональних корпорацій (ТНК) [2 с. 9].

Прикладом формування агресивної політики корпоративного сектора в нафтовій промисловості (пізніше нафтогазовій), є приклад компанії Shell Transport, що організувала видобуток нафти в Єгипті, а згодом в Індії, Румунії, Венесуелі, Колумбії. В 1907 році англійська Shell Transport об'єдналася з великою голландською компанією Royal Dutch (заснованою в 1890 році), утворивши потужну транснаціональну нафтову монополію Royal Dutch Shell [3].

В той же час американські нафтові монополії вже в двадцяті роки XX ст. мали концесію на пошук та видобуток нафти в країнах Середнього та Близького Сходу, а ще через десять років їх діяльність поширилася на Азію, Африку і Західну Європу.

Після другої світової війни аж до 1973 року в світовій нафтогазовій індустрії домінувала англосаксонська група корпорацій, яка отримала назву «семи сестер» (Еххон, Royal Dutch Shell, Texaco, Chevron, Mobil, Gulf Oil, British Petroleum).

Підрив фактичної гегемонії транснаціональних корпорацій в світовій нафтогазовій промисловості почався в 1960 році зі створенням ОПЕК (Організація країн-експортерів нафти), яка перші тринадцять років свого існування, здебільшого, відігравала формальну консультативну роль. Але події 1973 року, що визвали «нафтовий шок», принципово змінили ситуацію. Результатом цих змін стало: чотириразове збільшення цін на нафту і подальше їх зростання; значне підвищення ролі ОПЕК; часткова або повна націоналізація активів ТНК в нафтовидобувних країнах; виникнення феномену протистояння національних нафтових компаній (NOCs) міжнародним нафтогазовим корпораціям (IOCs) [4].

Національні нафтові компанії володіють приблизно 77% доведених запасів вуглеводнів, в той час як міжнародним нафтогазовим корпораціям належить частка менша за 10% ресурсної бази. Національні нафтогазові компанії також є лідерами в видобутку нафти і

---

* аспірант кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Рогач О.І.

газу. З 20 найбільших представників нафтогазової промисловості 14 є національними нафтогазовими компаніями (ННК) або нещодавно приватизованими ННК. Разом з тим найбільші західні нафтогазові ТНК залишаються значно прибутковішими та ефективнішими за ННК аналогічного розміру [5, с. 3].

Основною характеристикою сучасного стану світової нафтогазової промисловості є поступове подолання наслідків, спричинених кризовими явищами в світовій економіці. Разом з тим слід зазначити, що очікуваної, в певних колах експертного середовища, кризи виробництва і поставок у зв'язку зі скороченням попиту на газ, нафту та нафтопродукти – не відбулося. Також зі сторони нафтогазових ТНК не відбулося глобального згортання вже розпочатих масштабних проектів з видобутку та транспортування нафти і газу, а також видобутку та переробки неконвенційних вуглеводнів (сланцева нафта та газ, бітумізовані піски, важка нафта). На відміну від нафтогазових ТНК та ННК Китаю - більшість ННК Близького Сходу, Росії, Бразилії, Венесуели згорнули розробку перспективних проектів до 2013-2015 років.

Підводячи підсумки слід зазначити, що нафтогазові ТНК на даний момент залишаються найвпливовішими акторами світової нафтогазової промисловості, що обумовлено історичним досвідом, активним використанням інноваційних технологій, ефективною системою управління, наявністю розгалуженої збутової мережі, розумінням тенденцій в галузі. Збереження провідної ролі в галузі за нафтогазовими ТНК можливе за умови вироблення стратегії співіснування з ННК, які в свою чергу планомірно транснаціоналізують свою діяльність; та правильної оцінки перспектив розвитку інтегрованих міжнародних сервісних корпорацій, які, володіючи надсучасними технологіями усіх стадій та процесів нафтогазового виробництва можуть в майбутньому розпочати окрім сервісної, ще й самостійну виробничу діяльність.

Література

1. World Energy Outlook 2010 executive summary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.worldenergyoutlook.org/docs/weo2010/weo2010_es_english.pdf
2. Рогач О.І. – Транснаціональні корпорації: підручник / О.І. Рогач. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 400.
3. Mira Wilkins, «The Emergence of Multinational Enterprise: American Business Abroad from the Colonial Era to 1914», Harvard University Press, 1970.
4. Симонья Н.А. Мировая нефтегазовая промышленность: проблемы и перспективы. М.: ИМЭМО РАН, 2009. – 23 с.
5. The International Oil Companies [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://scholarship.rice.edu/bitstream/handle/1911/20467/NOC_IOCs_Jaffe-Soligo.pdf?sequence=1